

Het Wolfsplateau als overwinteringsgebied voor ganzen

**Een verslag van wekelijkse tellingen in de vijf
winterseizoenen van 2018/2019 tot en met 2022/2023**

Colofon

© STICHTING KOEKELOERE, 2023

CONTACTADRES: STICHTING KOEKELOERE, Hofstraat 7, 6019CB Wessem

info@stichtingkoekeloere.nl www.stichtingkoekeloere.nl

Men gelieve dit rapport te citeren als: Vergoossen, W., 2023. Het Wolfsplateau als overwinteringsgebied voor ganzen. Een verslag van wekelijkse tellingen in de vijf winterseizoenen van 2018/2019 tot en met 2022/2023. Uitgave STICHTING KOEKELOERE, Wessem.

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande toestemming van STICHTING KOEKELOERE.

Inhoud

VOORAF

2

HET GEBIED

3

ALGEMENE KENMERKEN 3

AGRARISCHE KENMERKEN 4

WERKWIJZE

7

RESULTATEN EN BESPREKING

8

KOLGANS - *Anser albifrons* 8

Fenologie 8

Aantalsverloop en presentie 8

Voedselkeuze..... 10

Kolganzen met een halsband 11

TOENDRARIETGANS - *Anser serrirostris* 144

Fenologie 144

Aantalsverloop en presentie 14

Voedselkeuze..... 16

Toendrarietganzen met een halsband 177

GRAUWE GANS - *Anser anser*..... 19

Fenologie 19

Aantalsverloop en presentie 19

Voedselkeuze..... 21

Grauwe ganzen met een halsband 22

OVERIGE SOORTEN 23

NIJLGANS - *Alopochen aegyptiaca*..... 23

GROTE CANADESE GANS - *Branta canadensis*..... 24

CASARCA - *Tadorna ferruginea*..... 25

KLEINE RIETGANS - *Anser brachyrhynchus*..... 26

BRANDGANS - *Branta leucopsis*..... 27
INDISCHE GANS - *Anser indicus* 27
SOEPGANS - *Anser anser forma domestica*..... 27

HET BELANG VAN HET WOLFSPLATEAU VOOR OVERWINTERENDE GANZEN

..... 28

BRONNEN

..... 31

VOORAF

Het Wolfsplateau heeft al enkele decennia een belangrijke regionale functie als uitermate geschikt rust- en foerageergebied voor overwinterende ganzen. Met name Kolganzen en Toendrarietganzen zijn regelmatig in groot aantal in het gebied aanwezig. Om meer inzicht te krijgen in zowel aantallen, periodieke presentie, algemene geschiktheid van het overwinteringsgebied en de soortspecifieke voedselvoorkeuren, zijn in vijf opeenvolgende winterseizoenen wekelijks alle aanwezige ganzen geteld. Dit rapport vat de resultaten van het onderzoek samen en geeft aanbevelingen voor beheer en bescherming.

Het onderzoek is uitgevoerd onder het vaandel van STICHTING KOEKELOERE. Diverse leden van STICHTING KOEKELOERE hebben gedurende de vijf onderzoeksjaren een gewaardeerde bijdrage verleend aan de wekelijkse tellingen, in het bijzonder Albert Kleibeuker, Peter Heuts, Patrick Lemmens en Ernest van Asseldonk. Peter Heuts leverde de fraaie drone-opnames van het Wolfsplateau, die in dit rapport meer verduidelijken dan woorden kunnen vertellen. Anja van Halbeek en Ernest van Asseldonk maakten de aanvullende ganzenfoto's die de hoofdstukken illustreren. Ernest van Asseldonk heeft bovendien opmerkingen en nuttige wenken bij de conceptversie van dit rapport geleverd, al mijn velddata omgezet in toonbare figuren en tevens mede zorg gedragen voor de lay-out van dit verslag. Allen hiervoor bijzonder veel dank.

Het onderzoek maakt deel uit van het Meerjarenprogramma Onderzoek van het Nationaal Park de Meinweg en is mede mogelijk gemaakt door een financiële bijdrage van de Provincie Limburg. Ook hiervoor mijn dank.

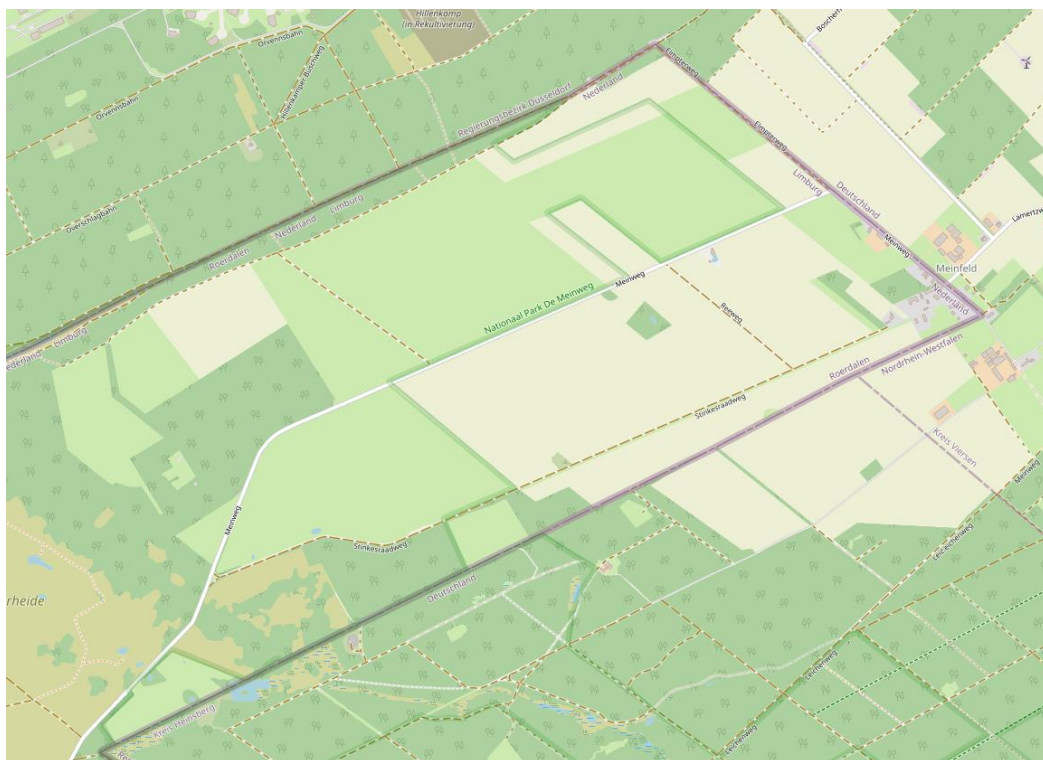
Willem Vergoossen

HET GEBIED

ALGEMENE KENMERKEN

Het Wolfsplateau grenst aan de noordostrand van Nationaal Park de Meinweg. Het 280 grote gebied vormt hier een bij Nederland behorende uithoek in de Duitse deelstaat Nordrhein-Westfalen met de ruimtelijke vorm van een parallellogram [FIGUUR 1]. Het Wolfsplateau bestaat grotendeels uit landbouwgronden en natuurlijk beheerde graslanden [FIGUREN 2-5]. In de meest oostelijke punt bevindt zich een kleine woongemeenschap en in het zuidwesten een gesloten bosenclave met daarbinnen de restanten van de voormalige Staatsmijn Beatrix. Het Wolfsplateau wordt ontsloten door de zuidwest-noordoost verlopende verharde Meinweg die aan het uiteinde overgaat in de eveneens verharde Grensweg. Aan de randen van het gebied bevinden zich verder nog de onverharde Elmpterweg en de Stinkenraadweg. Aan de noord- en de zuidkant wordt het Wolfsplateau begrenst door het beboste grondgebied van de Kreisen Viersen en Wegberg en in het oosten door Duitse landbouwpercelen.

Aan de noordoostkant staan op Duits grondgebied, hemelsbreed 750-1250 meter van het Wolfsplateau verwijderd, sinds 2020 vier 207 meter hoge windturbines (SL NaturEnergie).

FIGUUR 1: Overzichtkaart van het Wolfsplateau

AGRARISCHE KENMERKEN

Van de totale oppervlakte van het Wolfspplateau is ongeveer 205 ha meer of minder geschikt als overwinterings- en foerageergebied voor ganzen. Hiervan bestaat 108 ha uit natuurlijk beheerd grasland (Staatsbosbeheer). Het areaal grasland is onderverdeeld in drie aparte begrazingseenheden waarop vanaf eind maart tot midden november een groot aantal Limousinrunderen aanwezig is. Op het noordelijke grasland wordt de laatste jaren in de winterperiode ook een kleine kudde Galloways ingeschaard. Alle graslanden krijgen regelmatig bezoek van Wilde zwijnen die met name vanaf de tweede helft van de winter nagenoeg elke vierkante meter van de graslanden omwoelen. Het Wolfspplateau herbergt verder nog ongeveer 97 ha voor ganzen geschikt akkerland. Op deze percelen worden hoofdzakelijk mais, suikerbieten en aardappelen geteeld, maar in sommige jaren op wisselende oppervlaktes ook bonen, koolzaad, witte mosterd en/of rammenas [TABEL 1]. In de oosthoek van het Wolfspplateau, ten zuiden van de Stinkenraadweg, bevinden zich aangrenzend nog 38 ha aan akkerbouwpercelen op Duits grondgebied. Deze worden door de op het Wolfspplateau overwinterende ganzen eveneens, zij het vooral onregelmatig benut om te foerageren.

	GRAS	MAIS	SUIKERBIET	AARDAPPEL	OVERIG
2018/2019	53%	17,5%	15%	0%	14,5%
2019/2020	53%	10,5%	5,5%	17%	14%
2020/2021	53%	12,5%	8%	5%	21,5%
2021/2022	53%	2,5%	16,5%	2%	26%
2022/2023	53%	4,5%	17,5%	1,5%	23,5%

TABEL 1: Procentuele verdeling van de verbouwde gewassen per seizoen op het 97 ha grote areaal akkerland dat potentieel geschikt is als foerageergebied voor overwinterende ganzen

FIGUUR 2: Overzicht van het Wolfsplateau vanuit het zuidwesten. Links en rechts van de centraal verlopende verharde Meinweg bevinden zich de graslanden en (lichter gekleurd) de voor ganzen interessante akkers (foto: Peter Heuts).

FIGUUR 3: Overzicht vanuit het zuidwesten met centraal het zuidelijke grasland (foto: Peter Heuts).

FIGUUR 4: De noordelijke graslanden gefotografeerd vanuit het zuidwesten. Vooraan langs het onverharde pad bevindt zich de trektelpost van Stichting Koekeloere (foto: Peter Heuts).

FIGUUR 5: De voor foeragerende ganzen geschikte akkers gefotografeerd vanuit het noordoosten met vooraan de Reeweg die de verharde Meinweg verbindt met de Stinkesraadweg (foto: Peter Heuts).

WERKWIJZE

In de jaren 2018 tot en met 2023 zijn tussen oktober en maart telkens één keer per week tussen 11:00-13:00u alle ganzen op het Wolfsplateau geteld. Deze tellingen zijn door de auteur grotendeels alleen uitgevoerd en bij diens afwezigheid telkens ingevuld door andere waarnemers van Stichting Koekeloere, waardoor de telreeksen voor alle vijf onderzoeksjaren zeer compleet zijn [TABEL 2].

Winter	Eerste telling weeknummer (datum)	Laatste telling weeknummer (datum)	Aantal tellingen
2018/2019	42 (16 oktober 2018)	12 (21 maart 2019)	23
2019/2020	40 (5 oktober 2019)	15 (6 april 2020)	28
2020/2021	41 (7 oktober 2020)	13 (30 maart 2021)	25
2021/2022	40 (5 oktober 2021)	12 (21 maart 2022)	25
2022/2023	40 (4 oktober 2022)	13 (28 maart 2023)	26

TABEL 2: Overzicht van de telperiode en het aantal tellingen per winterseizoen

Om verstoring te voorkomen, zijn de tellingen overwegend vanuit een geparkeerde auto uitgevoerd. De ganzen zijn daarbij, indien de omstandigheden dit toelieten, systematisch op individu-niveau bekeken met een Swarovski-telescoop (20-60x80). Bij elke telling is het aantal aanwezige ganzen per afzonderlijke soort zo exact mogelijk bepaald en samen met de locatie van de groep ingevoerd op waarneming.nl. Voorafgaand aan een telseizoen is bovendien jaarlijks van elk landbouwperceel op het Wolfsplateau het verbouwde gewas op een veldkaart genoteerd. Tijdens de navolgende tellingen is deze informatie gekoppeld aan de afzonderlijke waarnemingen. Extra aandacht is ook besteed aan het vinden van ganzen met een gekleurde halsband. Alle data zijn verzameld in een Excel-bestand in beheer bij Stichting Koekeloere.

Bij de navolgende soortbesprekingen is voor de vergelijkingen met andere gebieden in Limburg en voor historische waarnemingen op het Wolfsplateau gebruik gemaakt van de database van waarneming.nl (geraadpleegd 1 mei 2023). De informatie over de ganzen met gekleurde halsbanden is ontleend aan de site Tracking Marked Geese and Swans (www.geese.org).

RESULTATEN EN BESPREKING

KOLGANS - Anser albifrons

Fenologie

De eerste groepen Kolganzen [FIGUUR 8] verschijnen in onze provincie jaarlijks in de tweede helft van september en dan vooral in de kop van Limburg. Ongeveer 1-2 weken later arriveren vervolgens de eerste kleine groepen in het Maasplassengebied en in de loop van oktober zijn dan met enige vertraging ook de eerste Kolganzen op het Wolfsplateau aanwezig.

De voorjaarsstrek richting de broedgebieden vindt in Limburg vooral plaats in de maand maart, waarbij in de laatste week van deze maand telkens de laatste groepen over de noorden van de provincie gemeld worden. Op het Wolfsplateau vertrekken de laatste Kolganzen eveneens in de loop van maart, maar tijdens de onderzoeksperiode verschuift de laatste melding steeds verder van eerste naar de tweede helft van de maand [TABEL 3].

Eerste datum	Weeknr	Laatste datum	Weeknr
7-11-2018	45	7-3-2019	10
7-10-2019	41	9-3-2020	11
21-10-2020	43	16-3-2021	11
5-10-2021	40	14-3-2022	11
22-10-2022	42	21-3-2023	12

TABEL 3: Eerste en laatste teldatum per seizoen met aanwezigheid van Kolganzen op het Wolfsplateau

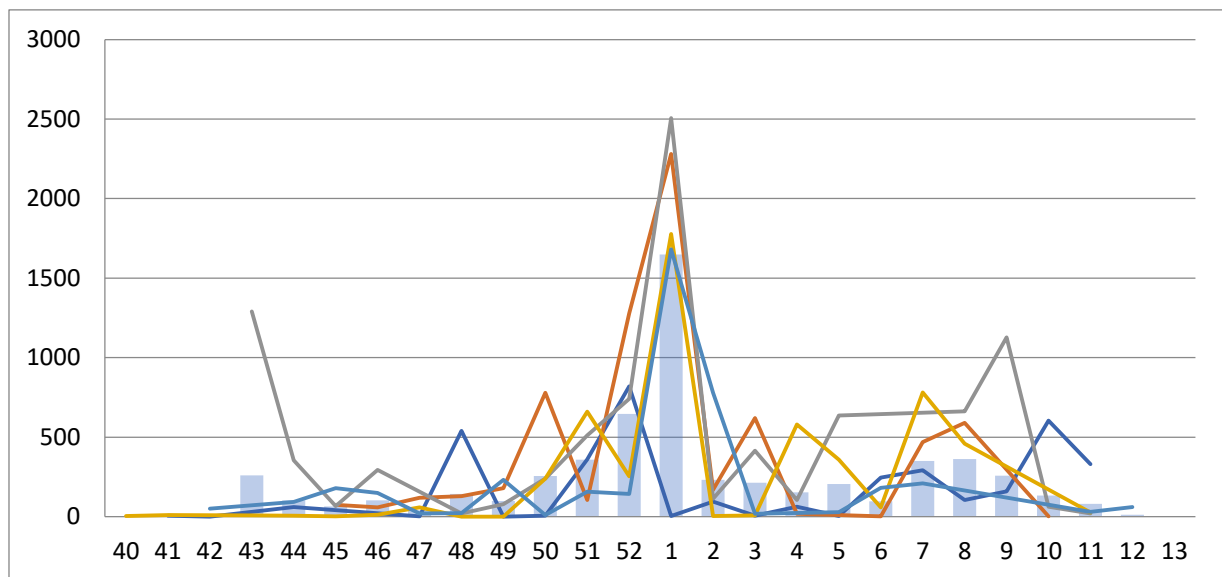
Aantalsverloop en presentie

Tijdens de onderzoeksperiode 2018-2023 zijn op het Wolfsplateau per winter gemiddeld enkele honderden Kolganzen per telling aanwezig. Jaarlijks doet zich hierbij een opvallende toename voor rond de jaarwisseling. Het aantal verblijvende Kolganzen piekt dan gedurende een korte periode van een tot twee weken tot een maximum van enkele duizenden exemplaren [FIGUUR 6]. Een directe oorzaak voor dit fenomeen is onbekend, maar mogelijk speelt verontrusting in het Maasplassengebied rond de jaarwisseling hierbij een rol (vuurwerk).

De op het Wolfsplateau aanwezige Kolganzen maken deel uit van een grotere wintergroep die gebruik maakt van het Maasplassengebied (Hanssum Neer, Asseltse Plassen, uiterwaarden Swalm bij Rijkel en Wieler), Meerlebroek Beesel, Lüsekamp Niederkrüchten en

het noordelijk deel van het Roerdal. De Asseltse Plassen en Hanssum fungeren hierbij als slaappleats en alle gebieden samen als dagelijks foerageergebied.

In dit totale gebied zijn 's winters (op basis van gecombineerde data uit waarneming.nl) gemiddeld 2500-3000 Kolganzen aanwezig. Exacte aantallen per winter zijn helaas niet bekend en daar zijn meerdere oorzaken voor. Enerzijds foerageert de soort regelmatig in het binnenland op enige afstand van het Maas en valt daarmee dan (groten)deels buiten de maandelijkse watervogelcensus van het Maasplassengebied. Anderzijds genieten Kolganzen bij veel waarnemers hooguit enig interesse als carrier van bijzondere soorten als Dwerggans, Rotgans of Roodhalsgans en worden ze zelf beschouwd als weinig interessante, winterse landschapsvulling. Gemelde aantallen zijn daarbij vaak grove schattingen met weinig realiteitswaarde.

FIGUUR 6: Aantalsverloop van de Kolganzen op het Wolfspplateau in de winters 2018 t/m 2023 (2018/2019: oranje, 2019/2020: donkerblauw, 2020/2021: grijs, 2021/2022: geel, 2022/2023: lichtblauw, gemiddelde: blauwe balken)

Een reeks oudere, merendeels niet-systematisch verzamelde waarnemingen van het Wolfspplateau (WAARNEMING.NL) laat zien dat aantallen van meer dan duizend Kolganzen ook historisch niet ongewoon zijn voor het gebied. Daarbij ligt de piek van de laatste jaren echter meer gespreid en vooral later in het seizoen [TABEL 4].

DATUM	WEEKNR.	AANTAL
Historisch		
19-2-2011	7	1100
2-1-2012	1	1500
5-3-2013	10	280

15-2-2014	7	2200
18-1-2015	3	1070
6-2-2016	5	1530
3-2-2017	5	1100
8-1-2018	2	1780
Onderzoek		
2-1-2019	1	2280
23-12-2019	52	820
5-1-2021	1	2507
3-1-2022	1	1777
2-1-2023	1	1680

TABEL 4: Data en weeknummers van de maximaal aantallen Kolganzen historisch en per afzonderlijke winter tijdens dit onderzoek

De Kolganzen waren tijdens de onderzoeksperiode op 70-84% van de teldagen aanwezig. Het gemiddelde aantal per telling wordt overtrokken door enkele teldagen per seizoen met extreme aantallen. De mediaan van alle tellingen in een seizoen is daarom een betere maat voor de presentie. Hieruit blijkt dat, met uitzondering van seizoen 2020/2021, er bij het overgrote deel van tellingen (soms aanzienlijk) minder dan 150 Kolganzen op het Wolfsplateau aanwezig zijn [TABEL 5].

Seizoen	Presentie	Verblijfsduur in weken	Uiterste aantallen per seizoen	N ex per telling (mediaan)
2018/2019	70%	18	2 - 2280 ex	150 ex
2019/2020	71%	24	1 - 820 ex	80 ex
2020/2021	72%	21	21 - 2507 ex	325 ex
2021/2022	84%	24	1 - 1777 ex	27 ex
2022/2023	72%	23	11 - 1680 ex	118 ex

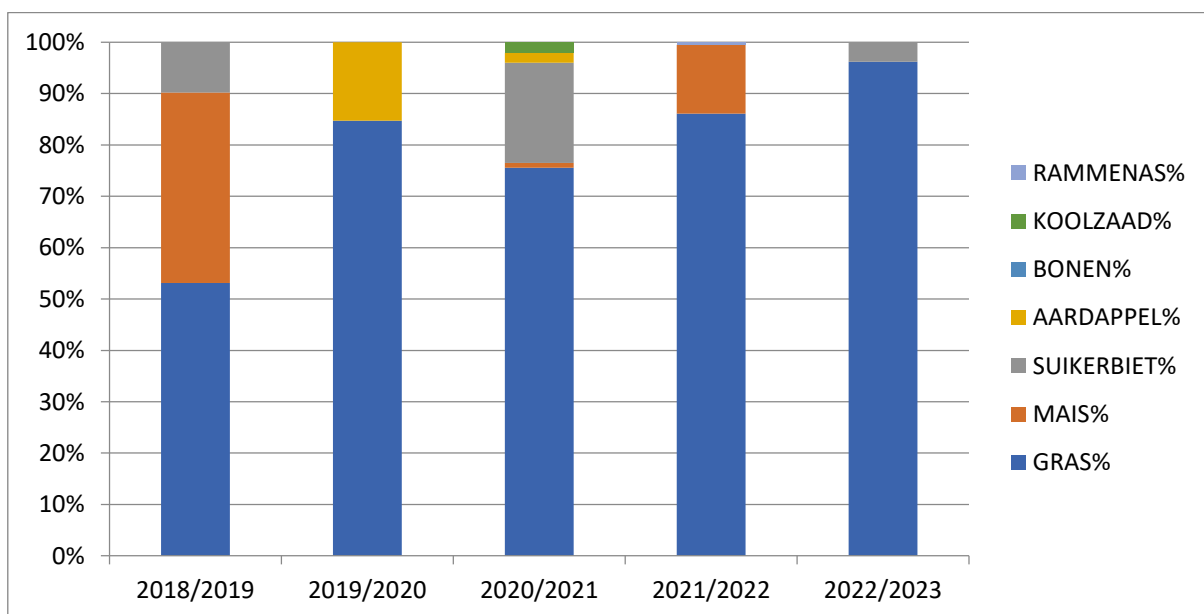
TABEL 5: Totaaloverzicht van presentie, verblijfsduur, uiterste aantallen en mediaan aantal Kolganzen per telling verdeeld naar de vijf onderzochte winterseizoenen

Voedselkeuze

Tijdens de tellingen is voor alle aanwezige groepen ganzen exact genoteerd op welk type gewas ze zich bevonden. Dit ongeacht of het foeragerende dan wel rustende vogels betrof. Vervolgens zijn de aantallen voor het hele seizoen gesommeerd per type gewas en uitgedrukt in een percentage [FIGUUR 7]. Hieruit blijkt dat de Kolganzen tijdens de tellingen

hoofdzakelijk op de natuurlijk beheerde graslanden aanwezig zijn en er afgezet tegen het gewassenaanbod op dat moment [TABEL 1] ook een duidelijke voorkeur voor hebben.

Kolganzen zijn tijdens de winterperiode overwegend graseters met een voorkeur voor de eiwitrijke raaigraslanden in het Maasplassengebied. Op het Wolfsplateau is het aanbod en de kwaliteit van de grassen in de winter beperkt, onder andere vanwege de gebiedsdekkende woelactiviteiten van de Wilde zwijnen. Vermoedelijk is dat ook de reden waarom er meestal slechts enkele honderden Kolganzen aanwezig zijn. Omdat de raaigraslanden in het Maasplassengebied midwinter nog volop voedsel bieden, heeft de dan optredende en slechts tijdelijke piek op het Wolfsplateau een andere oorzaak dan voedselgebrek. Het Wolfsplateau kenmerkt zich in deze periode vooral door een ontbreken van verstoringsfactoren.

FIGUUR 7: Procentuele verdeling van de gewassen waarop de Kolganzen tijdens alle tellingen samen van een winterseizoen gezien werden

Kolganzen met een halsband

Gedurende de vijf telseizoenen zijn in totaal zeven verschillende Kolganzen met gekleurde halsbanden afgelezen.

Zwart DR1: Kolgans DR1 is op 23 december 2012 als adulte man geringd te Maren-Kessel (NB). Februari 2018 wordt hij eenmalig gemeld in de Groote Peelen vervolgens op 2 januari 2019 en 5 januari 2021 telkens één keer op het Wolfsplateau. Vanaf januari 2019 is het een regelmatige gast in het Midden-Limburgse Maasplassengebied met meldingen in alle seizoenen tot en met winter 2022/2023.

Zwart 2C3: Deze Kolgans is op 27 oktober 2016 als adulte man geringd te Lith (NB). Op 19 december 2018 is hij eenmalig gezien op het Wolfsplateau. Dit betreft tevens zijn enige melding uit de Limburg. Tijdens het winterseizoen verblijft deze Kolgans meestal in de provincie Gelderland en Friesland.

Zwart B3B: Kolgans B3B is op 1 januari 2018 als adulte man geringd te Lith (NB). In februari 2019 wordt hij meerdere keren gemeld uit de Groote Peel en op 2 januari 2019 is hij eenmalig gezien op het Wolfsplateau. Deze gans overwintert sinds zijn ringdatum vooral in de noordelijke provincies of langs de Rijn nabij Wesel.

Zwart P1S en Zwart P1U: Beide ganzen zijn op 3 januari 2020 als adult koppel geringd te Lith. Vanaf februari 2020 zijn ze tijdens de winterperiode jaarlijks samen aanwezig in het Midden-Limburgse Maasplassengebied. Op het Wolfsplateau zijn ze waargenomen op meerdere data: 20 december 2020, 13 en 20 december 2021, 3 januari 2022 en 14 februari 2022.

Groen R33: Kolgans R33 is op 7 januari 2014 als adulte vrouw geringd te Maren-Kessel (NB). Op 7 en 15 november 2018, 18 oktober 2020 en 10 november 2020 wordt ze gezien op het Wolfsplateau. Hierna verkast ze naar de omgeving van Spijk (Gld) waar ze vrijwel elke winter doorbrengt.

Wit 34: Wit 34 is op 8 augustus 2016 als adulte vrouw geringd op Kolgoejev , een Russisch eiland in de Barentszee. Dit is gedaan door een team met onder andere de Nederlander Gerard Müskens, die trouwens ook de ringer is van alle hier eerder vermelde Kolganzen (en Toendrarietganzen). Kolgans Wit 34 is van voetringen voorzien en van een opvallende witte halsband met datalogger. Tot maart 2017 wordt ze regelmatig gezien in de provincie Overijssel, maar verdwijnt vervolgens geruime tijd van de radar. In december 2020 duikt Wit 34 plots weer op in Zuid-Holland en op 5 januari 2021 is ze eenmalig aanwezig op het Wolfsplateau. Hierna wordt Wit 34 nog op 20 januari 2021 gemeld uit de omgeving van Reuver en in de winter 2022/2023 blijkt ze weer aanwezig te zijn in Zuid-Holland.

En route van of naar de broedgebieden zijn Zwart DR1, Zwart 2C3, Zwart B3B en Groen R33 meerdere keren gemeld uit Polen, Litouwen, Letland en Estland.

FIGUUR 8: Overvliegende Kolganzen (foto: Ernest van Asseldonk).

TOENDRARIETGANS - *Anser serrirostris*

Fenologie

De eerste Toendrarietganzen van het seizoen arriveren jaarlijks in de tweede helft van september. De eerste meldingen komen stevast uit het noorden van de provincie. Gemiddeld twee weken later duiken de eerste groepjes ook op in Maasplassengebied. Toendrarietganzen vertrekken in het voorjaar 2-3 weken eerder dan de Kolganzen naar de broedgebieden en begin maart is in de provincie Limburg de voorjaarsstrek al grotendeels ten einde. Op het Wolfsplateau verschijnen de eerste groepjes begin oktober, meestal iets eerder dan de Kolganzen, en eind februari zijn de meeste Toendrarietganzen hier al weer verdwenen [TABEL 5].

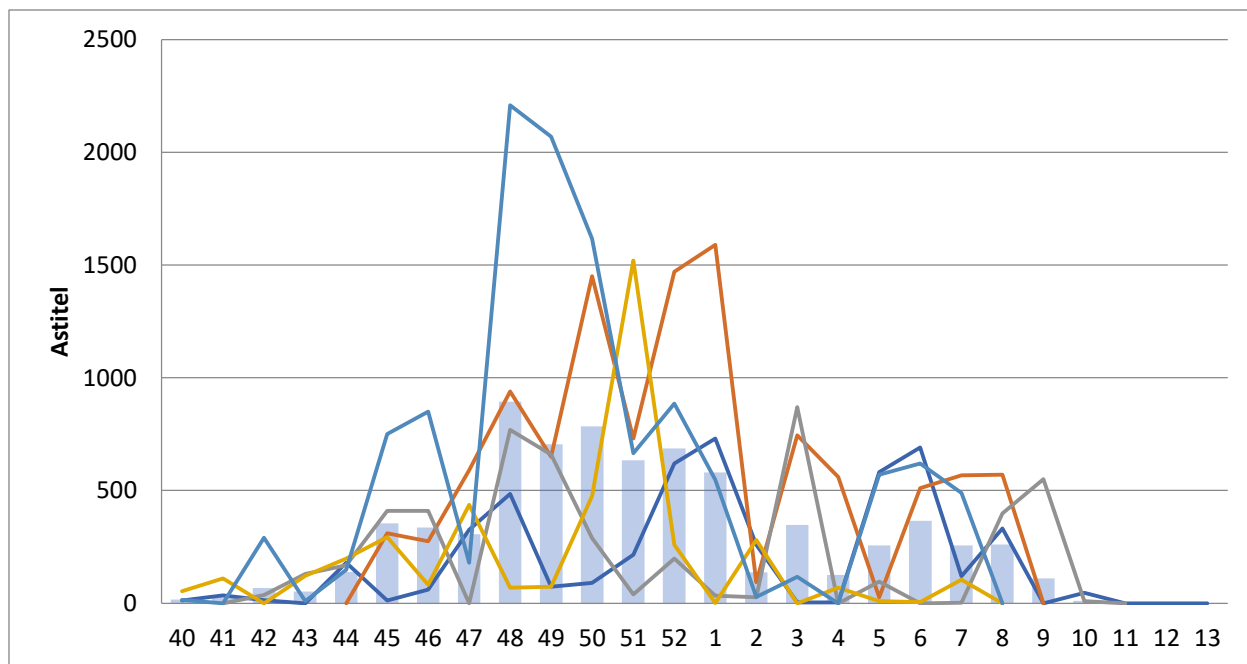
Eerste datum	Weeknr	Laatste datum	Weeknr
7-11-2018	45	21-2-2019	8
5-10-2019	40	2-3-2020	10
15-10-2020	42	8-3-2021	10
5-10-2021	40	28-2-2022	9
9-10-2022	40	14-2-2023	7

TABEL 6: Eerste en laatste teldatum per seizoen met aanwezigheid van Toendrarietganzen op het Wolfsplateau

Aantalsverloop en presentie

Tijdens de onderzoeksperiode 2018-2023 zijn elke winter vanaf begin oktober tot eind februari enkele honderden Toendrarietganzen op het Wolfsplateau aanwezig. Ook bij deze soort doet zich binnen elke winter een opvallende aantalspiek voor. Vergeleken met het aantalsverloop bij de Kolganzen, ligt deze piek meestal al ruim voor de jaarwisseling én op een jaarlijks verschillend moment [FIGUUR 9].

De op het Wolfsplateau aanwezige groep Toendraganzen maakt afwisselend gebruik van de akkers rondom Asselt, Rijkel, Wieler en Buggenum, van het hele landbouwgebied tussen Swalmen en Reuver, van de akkers in het noordelijk deel van het Roerdal en soms ook van akkers op Duits grondgebied in de aangrenzende Kreis Heinsberg. De Asseltse Plassen en het Zwaarveld bij Neer fungeren als slaappleaats. In dit totale gebied zijn 's winters (op basis van gecombineerde data uit waarneming.nl) gemiddeld 1000-2000 Toendrarietganzen aanwezig.

FIGUUR 9: Aantalsverloop van de Toendrarietgans op het Wolfspplateau in de winters 2018 t/m 2023 (2018/2019: oranje, 2019/2020: donkerblauw, 2020/2021: grijs, 2021/2022: geel, 2022/2023: lichtblauw, gemiddelde: blauwe balken)

DATUM	WEEKNR.	AANTAL
Historisch		
26-2-2010	8	1000
9-1-2011	1	1100
2-1-2012	1	750
28-12-2012	52	1500
28-1-2014	5	400
18-1-2015	3	1660
10-1-2016	1	900
14-1-2017	2	750
27-1-2018	4	1200
Onderzoek		
2-1-2019	1	1590
30-12-2019	1	731
18-1-2021	3	870
20-12-2021	51	1520
29-11-2022	48	2209

TABEL 7: Data en weeknummers van de maximaantallen Toendrarietgans historisch en per afzonderlijke winter tijdens dit onderzoek

Van de Toendrarietgans is eveneens lange reeks van (merendeels niet-systematisch verzamelde) oudere waarnemingen van het Wolfsplateau bekend (WAARNEMING.NL). Hieruit blijkt dat het Wolfsplateau minstens vanaf seizoen 2009/2010 al een geschikt winterbiotoop vormt voor telkens een groot aantal Toendrarietganzen [TABEL 7]. De jaarlijkse piek voor de soort lag in deze periode meestal in januari, gemiddeld twee weken later dan tegenwoordig.

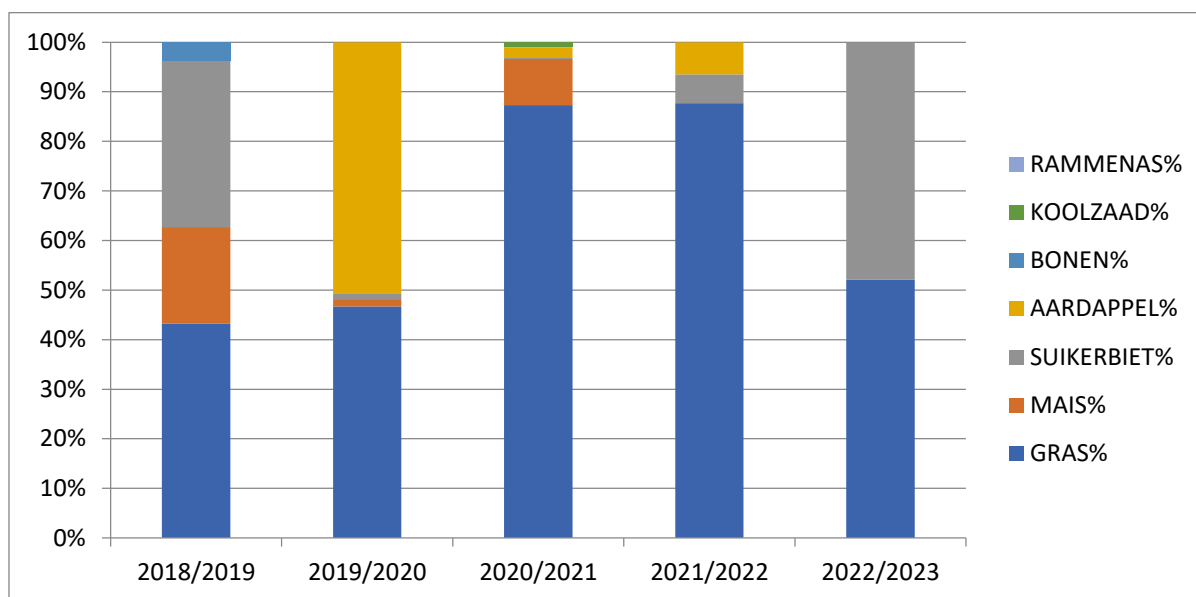
Toendrarietganzen waren tijdens de onderzoeksperiode op 60-76% van de teldagen aanwezig met in de regel meer dan 100 exemplaren. Seizoen 2018/2019 en 2022/2023 vormen hierbij uitschieters met een mediaan van meer dan 500 Toendrarietganzen per telling. In deze twee seizoenen waren gedurende een periode van 14-16 weken vrijwel continue hoge aantallen op het Wolfsplateau aanwezig [TABEL 8].

Seizoen	Presentie	Verblijfsduur in weken	Uiterste aantallen per seizoen	N ex per telling (mediaan)
2018/2019	70%	16	26 - 1470 ex	580 ex
2019/2020	75%	23	4 - 731 ex	120 ex
2020/2021	72%	19	3 - 870 ex	183 ex
2021/2022	76%	22	1 - 1520 ex	105 ex
2022/2023	60%	20	9 - 2209 ex	559 ex

TABEL 8: Totaaloverzicht van presentie, verblijfsduur, uiterste aantallen en mediaan aantal Toendrarietganzen per telling verdeeld naar de vijf onderzochte winterseizoenen

Voedselkeuze

De Toendrarietganzen maken op het Wolfsplateau eveneens veelvuldig gebruik van de graslanden [FIGUUR 10 en 11]. In vergelijking met de aanwezige Kolganzen lagen ze hier tijdens de tellingen vaker te rusten in plaats van te foerageren. Ook maakten ze regelmatig gebruik van de in de graslanden aanwezige poelen om te drinken en te baden. Dit gegeven behoeft wel een kanttekening. Elke telling is uiteraard slechts een momentopname en mogelijk is het aandeel aanwezigheid op de graslanden enigszins vertekend door het consequente moment van de telling (telkens tussen 11:00-13:00u). Tijdens meerdere teldagen kwamen de Toendrarietganzen pas gedurende de telling van elders (andere foerageergebieden?) invliegen. Het is dus mogelijk dat het globaal binnen het activiteitspatroon van de Toendrarietganzen past om rond het middaguur te rusten om later op de dag alsnog de akkers op te zoeken en dat het gebruiksaandeel daarvan in werkelijkheid dus hoger is. Op de akkers foerageren de Toendrarietganzen bij voorkeur op de oogstresten van mais, suikerbieten en aardappelen.

FIGUUR 10: Procentuele verdeling van de gewassen waarop de Toendrarietgeezen tijdens alle tellingen samen van een winterseizoen gezien werden

Toendrarietgeezen met een halsband

Tijdens de vijf telseizoenen zijn drie verschillende Toendrarietgeezen met een gekleurde halsband met zekerheid afgelezen. Daarnaast zijn er ook nog enkele zichtmeldingen van exemplaren met een gele halsband waarbij de code helaas niet afgelezen kon worden.

Geel T94: Deze Toendrarietgeez is op 15 december 2009 als adulte vrouw geringd te Lith (NB). Op 11 oktober 2009 volgt de eerste waarneming in het Maasplassengebied (Wielert) en vervolgens wordt ze in alle winters tot en met 2021/2022 hier gemeld. In de hele winter 2022/2023 is ze slechts eenmalig gezien en wel buiten ons gebied in de omgeving van Nederweert. De eerste melding voor het Wolfsplateau dateert van 14 januari 2012 op het direct ernaast gelegen Gut Meinfeld (Behlau). Geel T94 wordt vervolgens in de seizoenen 2016/2017 (1x), 2017/2018 (4x), 2018/2019 (6x), 2019/2020 (1x) en 2021/2022 (1x) voor het Wolfsplateau gemeld.

Geel BGB: Geel BGB is op 20 november 2013 als eenjarige vrouw geringd te Maren-Kessel (NB). Deze Toendrarietgeez verblijft enkele winters in Noord-Brabant en langs de Rijn rondom Wesel en Kleve, maar brengt de meeste winters in deelstaten in het oosten van Duitsland door. Er zijn slechts twee meldingen uit Limburg, waarvan één op 26 december 2018 op het Wolfsplateau.

Geel CNC: Geel CNC is op 19 oktober 2020 als eenjarige vrouw geringd te Milsbeek in Noord-Limburg, waar ze vervolgens winter 2020/2021 verblijft. Met uitzondering van telkens een

eenmalige waarneming in Drenthe en een op het Wolfsplateau (20 december 2021) wordt deze Toendrarietgans verder alleen in het oosten van Duitsland en in Polen afgelezen.

FIGUUR 11: Toendrarietgans (foto: Ernest van Asseldonk).

GRAUWE GANS - *Anser anser*

Fenologie

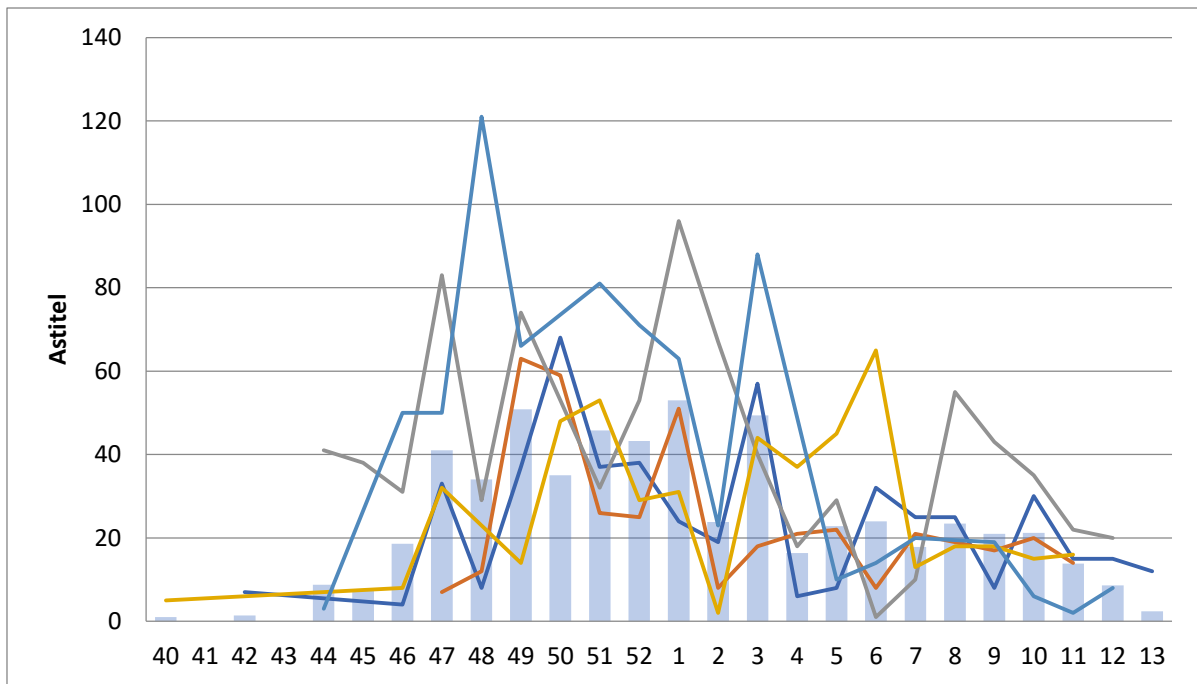
Grauwe ganzen [FIGUUR 12] zijn in Midden-Limburg zeer algemeen voorkomende stand- en broedvogels die zich meestal over relatief korte afstanden verplaatsen. Op het Wolfsplateau verschijnen ze vanaf begin november in groter aantal en bij de beëindiging van de jaarlijkse tellingen zijn meestal nog wel enkele exemplaren aanwezig. Het betreft dan overwegend koppels Grauwe ganzen die deel uitmaken van de jaarrond aanwezige lokale broedpopulatie van Nationaal Park de Meinweg die op het Wolfsplateau komen foerageren.

Aantalsverloop en presentie

In de meeste telseizoenen zijn de hoogste aantallen Grauwe ganzen op het Wolfsplateau aanwezig van eind november tot half januari. Vanaf begin maart nemen de aantallen vervolgens weer geleidelijk af [FIGUUR 10]. De presentie binnen de vijf telseizoenen varieerde tussen 65 en 80% [TABEL 9]. Dit wordt voor alle seizoenen veroorzaakt door een nagenoeg ontbreken van de soort op alle teldagen in de periode tot eind oktober. Daarna is de presentie tot eind maart nagenoeg 100%.

Seizoen	Presentie	Verblijfsduur in weken	Uiterste aantallen per seizoen	N ex per telling (mediaan)
2018/2019	74%	17	7 - 63 ex	20 ex
2019/2020	75%	20	4 - 68 ex	24 ex
2020/2021	80%	21	1 - 96 ex	36 ex
2021/2022	72%	18	2 - 65 ex	29 ex
2022/2023	65%	21	2 - 121 ex	23 ex

TABEL 9: Totaaloverzicht van presentie, verblijfsduur, uiterste aantallen en mediaan aantal Grauwe ganzen per telling verdeeld naar de vijf onderzochte winterseizoenen

FIGUUR 10: Aantalsverloop van de Toendrarietgans op het Wolfplateau in de winters 2018 t/m 2023 (2018/2019: oranje, 2019/2020: donkerblauw, 2020/2021: grijs, 2021/2022: geel, 2022/2023: lichtblauw, gemiddelde: blauwe balken)

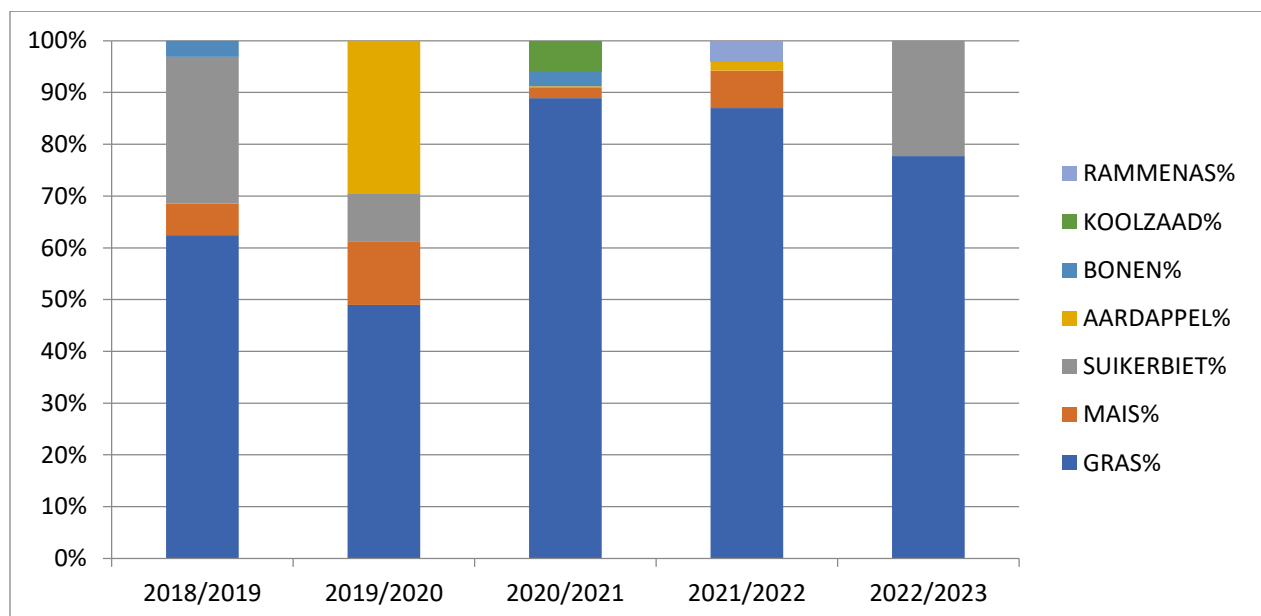
DATUM	WEEKNR.	AANTAL
Historisch		
8-11-2009	45	180
17-10-2010	41	10
25-2-2012	8	100
28-12-2012	52	500
25-1-2014	4	50
5-1-2015	1	200
7-2-2016	6	100
22-11-2016	47	50
3-2-2018	5	100
Onderzoek		
5-12-2018	49	63
11-12-2019	50	68
5-1-2021	1	96
7-2-2022	6	65
29-11-2022	48	121

TABEL 10: Data en weeknummers van de maximaantallen Grauwe ganzen historisch en per afzonderlijke winter tijdens dit onderzoek

Gedurende de winter zijn meestal slechts enkele tientallen Grauwe ganzen op het Wolfspplateau aanwezig [FIGUUR 8]. Teldagen met aantallen van meer dan 50 exemplaren komen in de meeste onderzoeksjaren weinig voor. Seizoen 2022/2023 vormt een uitzondering met op 35% van de teldagen een hoger aantal (overige seizoenen gemiddeld 11 %) én een eenmalig maximum van 121 Grauwe ganzen. Historische gegevens uit WAARNEMING.NL doen voorkomen dat hoge aantallen (> 100 ex.) voorheen veel vaker voorkwamen [TABEL 12]. Het betreft echter in alle gevallen slechts zeer globale schattingen en in sommige gevallen is bij de groepen insluiting van of verwarring met Toendrariet ganzen niet uitgesloten.

Voedselkeuze

Grauwe ganzen maken op het Wolfspplateau overwegend gebruik van de graslanden. Daarnaast foerageren ze deels op de achter gelaten oogstresten op aardappel- en/of suikerbietakkers [FIGUUR 11]. Ze bezetten in hun voedingsgedrag een intermediaire positie tussen Kolgans en Toendrarietgans. In de preferentie voor aardappel- of suikerbiet lijken ze meer op de Toendrarietgans dan de Kolgans die op het Wolfspplateau relatief meer voor gras en/of mais kiest.

FIGUUR 11: Procentuele verdeling van de gewassen waarop de Grauwe ganzen tijdens alle tellingen samen van een winterseizoen gezien werden

Grauwe ganzen met een halsband

Op het Wolfspplateau zijn in totaal slechts vier Grauwe ganzen met kleurcodes gemeld. Deze zijn in de voorgaande jaren alle bij een van de stadsvijvers in Roermond van ringen en halsbanden voorzien.

Donkergroen GNC: Op 11 juni 2011 als eenjarige vrouw geringd in Roermond. In de navolgende jaren verblijft ze afwisselend op een van de vele zand- en grindafgravingen bij Wassenberg in de naburige Kreis Heinsberg, in Roermond of in het Maasplassengebied. In november 2020 wordt GNC op vier verschillende dagen gezien op het Wolfspplateau.

Donkergroen LTK: Op 5 juni 2014 als eenjarige man geringd in Roermond. Deze Grauwe gans brengt zijn leven grotendeels door op een van de vele zand/grindgaten langs de Roer bij Wassenberg en Hückelhoven. Op het Wolfspplateau wordt hij drie keer gemeld: 7 maart 2019, 24 februari en 2 maart 2020.

Donkergroen LLP: Op 5 juni 2014 als volwassen man geringd in Roermond. Ook voor LLP vormen de 'Baggerseen' in de Kreis Heinsberg een thuishaven die slechts uitzonderlijk verlaten wordt. In november 2020 wordt hij op vijf verschillende dagen op het Wolfspplateau gezien, waarvan vier samen met GNC.

Donkergroen LSJ: LSJ is op 5 juni 2014 in Roermond geringd als eenjarige vrouw. Zij pendelt nadien tussen de afgravingen langs de Roer in de Kreis Heinsberg en het Maasplassengebied. Vanaf februari 2019 verblijft LSJ vrijwel continue in Nationaal Park de Meinweg. Op het Wolfspplateau wordt ze tussen 12 februari 2019 en 25 april 2023 liefst 33 keer gemeld.

FIGUUR 12: Grauwe gans (foto: Anja van Halbeek).

OVERIGE SOORTEN

NIJLGANS - *Alopochen aegyptiaca*

Op het Wolfspplateau varieert de presentie van de Nijlgans van 26 tot 84% van de teldagen per afzonderlijk seizoen. Met name 2019/2020 en 2020/2021 springen er qua presentie uit met tevens het hoogste aantal van 20 exemplaren voor de vijf telseizoenen samen. Nog grotere groepen Nijlganzen werden in het verleden in meerdere winters voor het gebied gemeld: 1 december 2012 60 ex., 28 februari 2014 30 ex., 24 april 2017 45 ex. en 24 december 2017 35 ex. [TABEL 11].

Weeknr.	2018/2019	2019/2020	2020/2021	2021/2022	2022/2023
40				13	
41				2	
42		2			
43		2		2	
44			4		4
45		2	4		
46			2		
47		2	11		
48			8		2
49	7	2	20	1	
50	2	2	6		2
51		4	6		
52		2	4	2	2
1			2	4	2
2				2	2
3	2		4		5
4		1	4		
5			4		2
6		8	2		
7		12	1		
8	2	11	11		
9	2	19	15		2
10		3	9		
11		5	2		
12	2	3	6		
13		9	7		

TABEL 11: Data en weeknummers van de maximaantallen Nijlganzen per afzonderlijke winter

GROTE CANADESE GANS - *Branta canadensis*

De Grote Canadese gans heeft tijdens de vijf telseizoenen een jaarlijkse presentie van 0-24%. De soort is aanwezig in zeer klein aantal met een maximum van drie individuen [TABEL 12]. Ook buiten de onderzoeksperiode is de soort schaars met een maximum van zeven Grote Canadese ganzen op 13 mei 2018. Tijdens de trektellingen op het Wolfspplateau worden incidenteel groepen tot 40 exemplaren gezien.

Weeknr.	2018/2019	2019/2020	2020/2021	2021/2022	2022/2023
40					
41					
42					
43					
44					
45					
46				1	
47				1	
48					
49		3		1	
50					
51					
52					
1			1		
2			1		
3			1	1	
4					
5					
6				1	1
7			1		
8			2		
9				2	
10					
11			1		3
12					3
13					

TABEL 12: Data en weeknummers van de maximaal aantallen Grote Canadese ganzen per afzonderlijke winter

CASARCA - *Tadorna ferruginea*

De in Nederland aanwezige Casarca's [FIGUUR 13] zijn waarschijnlijk allemaal nakomelingen van ontsnapte exemplaren. Ze worden jaarrond en verspreid over de hele provincie Limburg in klein aantal waargenomen. Van het Wolfsplateau dateren de eerste waarnemingen vanaf 23 april 2008. In 2009, 2010 en 2013 zijn er een handvol losse meldingen van overvliegende en/of pleisterende Casarca's. In de winters 2013/2014, 2014/2015 en 2015/2016 is

Weeknr.	2018/2019	2019/2020	2020/2021	2021/2022	2022/2023
40					
41					
42					
43					
44					
45					
46					
47					
48					
49			4		
50					
51					
52					
1					2
2					
3					
4				2	
5					
6				2	
7					2 Cas x Berg 1
8			2		
9			3		2
10			1		
11					
12			2		
13					

TABEL 13: Data en weeknummers van de maximaantallen Casarca's per afzonderlijke winter

vervolgens een koppel langdurig (18-20 weken) op het Wolfsplateau aanwezig. In 2013/2015 en 2014/2015 blijken deze van een afleesbare halsband te bezitten. Beide zijn op 23 juli 2014 als adulte man (geel P0) en adulte vrouw (geel N2) geringd op ruiplaats het Eemmeer. Man P0 verliest eind 2016 zowel zijn partner als zijn halsband en wordt op 27 mei 2018 op het Wolfsplateau een laatste keer herkend aan zijn pootring. Tijdens de onderzoeksperiode zijn gedurende drie telseizoenen Casarca's in het gebied gezien (1-4 ex.). Op 14 februari 2023 was naast een koppel echte Casarca's ook een adulte hybride Casarca x Bergeend aanwezig [TABEL 13].

FIGUUR 13: Vliegende Casarca's op het Wolfsplateau (foto: Anja van Halbeek)

KLEINE RIETGANS - *Anser brachyrhynchus*

De Kleine rietgans is in de provincie Limburg een relatief zeldzame soort die jaarlijks in klein aantal aanwezig is in het Maasdal en het Peelgebied. De soort wordt meestal ontdekt in groepen Toendrarietganzen. Op het Wolfsplateau is de Kleine rietgans voorafgaand aan de onderzoeksperiode gemeld op 22 november 2015 (1 ex.), en op 22 januari (2 ex.), 30 januari (1 ex.) en 12 februari 2018 (1 ex.). In het navolgende telseizoen 2018/2019 is de soort gezien op 9 en 12 december 2018 (1 ex.), 26 januari 2019 (1 ex.), 5 en 21 februari 2019 (2 ex.).

BRANDGANS - *Branta leucopsis*

De Brandgans was van origine een soort die vooral in de kustprovincies overwinterde en die voor het broedseizoen jaarlijks naar arctische gebieden wegtrok. Inmiddels heeft de Brandgans, grotendeels op basis van uit gevangenschap ontsnapte exemplaren, ook in de provincie Limburg voet aan de grond gekregen als broedvogel. In het Maasplassengebied bij Stevensweert zijn 's winters regelmatig groepen van 300-600 Brandganzen aanwezig. Op het Wolfsplateau is de soort in het verleden vier keer gemeld: 26 februari 2010, 26 oktober en 3 november 2013, 8 januari 2018. Tijdens de onderzoeksperiode is de Brandgans in twee seizoenen gezien: op vier dagen tussen 15 en 21 oktober 2020 en op drie dagen tussen 1 november 2021 en 27 februari 2022. Bij alle waarnemingen betreft het telkens een solitair exemplaar.

INDISCHE GANS - *Anser indicus*

De Indische gans behoort tot de uit gevangenschap ontsnapte soorten. Op het Wolfsplateau is de soort drie keer gemeld: 8 december 2018, 22 en 23 januari 2021. Telkens één exemplaar.

SOEPGANS - *Anser anser forma domestica*

Soepgans of parkgans is de triviale benaming voor een gans met domesticatiekenmerken. Op het Wolfsplateau was op 10 en 17 november 2020 een wit gevlekte Grauwe gans hangbuik aanwezig, hetgeen wijst op een gedeeltelijke afstamming van witte parkganzen.

HET BELANG VAN HET WOLFSPLATEAU VOOR OVERWINTERENDE GANZEN

Het Wolfsplateau heeft tijdens het winterseizoen een groot belang voor met name Kolganzen en Toendrarietganzen. Elk seizoen verblijft regelmatig meer dan 75% van de regionale winterpopulatie Kolganzen in het gebied en voor de Toendrarietgans kan deze presentie zelfs 100% bedragen. Op topdagen, meestal rond de jaarwisseling, zijn elk seizoen 2000-4000 ganzen tegelijkertijd in het gebied aanwezig.

De waarde van het Wolfsplateau voor deze overwinterende ganzen wordt in hoge mate bepaald door de aanwezigheid van twee essentiële zaken: de rust, ofwel het ontbreken van verstoringfactoren, en het ruimschootse voedselaanbod.

RUST

Het totale gebied is niet alleen relatief afgelegen, maar de omrasterde begrazingseenheden en akkers zijn ook groot van omvang, nauwelijks doorsneden door paden en wegen, en daarmee slechts zeer beperkt toegankelijk voor publiek. De verharde Meinweg die het Wolfsplateau doorsnijdt is alleen open gesteld voor bestemmingsverkeer. Voor overig autoverkeer is een ontheffing van de gemeente Roerdalen noodzakelijk. Dit tezamen beperkt de bereikbaarheid en de toestroom van publiek. Er vindt op het Wolfsplateau daarnaast ook geen ganzenbejaging plaats. Voor ganzen is het ontbreken van elke vorm van verstoring tijdens de winter zeer belangrijk omdat elke vluchtreactie een grote aanslag pleegt op de vetreserves en zodoende ook op de overlevingskansen.

In dit verband is het zorgwekkend dat de gemeente Roerdalen in haar beleidskader zonne- en windenergie het Wolfsplateau heeft aangewezen als mogelijk potentiegebied voor windenergie. Ter zake wordt de plaatsing van vier windturbines onderzocht, waarbij vanwege de relatief lage windsnelheid in de gemeente Roerdalen op voorhand gepleit wordt voor de keuze van zo groot mogelijke turbines. De gehanteerde referentieturbine heeft dan een tiphoogte van 250 m en een rotordiameter van 180 m (PONDERA, 2022). Het hele rotoromwentelingsgebied tussen 70 en 250 m bevindt zich bij dergelijke turbines precies op de vlieghoogte van de ganzen tijdens de dagelijkse trek tussen slaap- en foerageergebieden met uiteindelijk aanzienlijke aanvaringsrisico's tot gevolg.

LANGGEMACH & DÜRR (2022) vatten een groot aantal studies samen die aantonen dat foeragerende Kol- en Toendrarietganzen windturbines mijden en daarbij afstanden aanhouden van 350-500 m. Toendrarietganzen zijn hierbij het meest gevoelig en houden de grootste afstand tot de turbines aan.

De realisatie van windturbines op het Wolfsplateau zou zodoende betekenen dat:

- alle nu aanwezige rust- en foerageergebieden onbereikbaar en/of gemeden gaan worden én het Wolfsplateau daarmee zijn functie als regionaal belangrijk overwinteringsgebied voor ganzen volledig gaat verliezen;
- er permanent een groot aanvaringsrisico met fatale gevolgen voor vliegende ganzen aanwezig.

VOEDSEL

De graslanden en vooral de akkers bieden in de hele winterperiode vermoedelijk voldoende voedsel voor de ganzen. De grote kudde van ruim 100 Limousinrunderen die in april-november verdeeld over de drie graslandcompartimenten ingeschaard is, wordt in sommige jaren tijdens de winterperiode op het noordelijke grasland vervangen door een kleine kudde Galloways. Voor met name de Kolganzen en de Grauwe ganzen levert dit vermoedelijk op dit grasland enige voedselconcurrentie op. Onbekend is verder welk soort invloed Wilde zwijnen op de graslanden uitoefenen. De jachtdruk op de Wilde zwijnen is in de afgelopen jaren in het hele Meinweggebied aanzienlijk verhoogd. Desondanks weten de Wilde zwijnen tijdens de winterperiode nog steeds vrijwel elke vierkante meter grasland om te woelen. Mogelijk biedt dit de ganzen echter juist toegang tot andere, aanvullende voedselbronnen (wortels, insecten).

De grootschalige akkers tussen verharde Meinweg, Reeweg en Stinkesraadweg zijn van doorslaggevend belang voor de overwinterende ganzen die hier de gehele periode komen foerageren. Elke winterperiode zijn hier grote percelen met geschikte oogstrestanten van mais, suikerbieten en/of aardappelen aanwezig. Gedurende het seizoen vinden er bovendien geen landbouwwerkzaamheden plaats. Voor met name de Toendrarietganzen is het van groot belang dat deze situatie ook in de toekomst zoveel mogelijk intact blijft. Grote veranderingen in gewaskeuze zijn hierbij ongewenst.

In het eerder genoemde beleidskader zonne- en windenergie van de gemeente Roerdalen is ook de optie aanwezig om op de onderhavige akkers een zonnepark aan te leggen. Voor de overwinterende ganzen zou dit een fatale aanslag op het voedselaanbod zijn en het hele gebied zal daarmee definitief ongeschikt worden voor de Toendrarietganzen die grotendeels van de dan verdwijnende oogstrestanten afhankelijk zijn.

Ten aanzien van voornoemd beleidskader is ook de gemeentelijke advisering over het Wolfsplateau verontrustend, met name de door Bureau Waardenburg uitgevoerde ecologische risicoanalyse voor het Wolfsplateau (ENGELS, 2020). Hierin is sprake van: enkele soorten niet-broedvogels die buiten het broedseizoen een actieradius hebben die reikt tot

binnen het zoekgebied Wolfsplateau (Kolgans, Toendrarietgans, Blauwe kiekendief, Grote zilverreiger en Zwarte stern (!)) en die daar dan een mogelijke, niet op voorhand uitgesloten binding mee hebben. Het advies is vervolgens om nog meer informatie te verzamelen over verspreiding en vliegbewegingen middels radaronderzoek in de winter. Hierbij openbaart zich een vrijwel totaal gebrek aan kennis van de werkelijke situatie op het Wolfsplateau en het valt te hopen dat de gemeente Roerdalen zich door deze 'advisering' niet zal laten misleiden.

De 'mogelijke' binding van Kolganzen en Toendrarietganzen met het Wolfsplateau is met de onderhavige rapportage meer dan ruimschoots aangetoond. En de eindconclusie is eveneens simpel: windturbines en/of zonneparken op de akkers betekenen het definitieve einde van het Wolfsplateau als regionaal belangrijk overwinteringsgebied voor ganzen.

Samenvattend geldt voor het Wolfsplateau dat de huidige indeling en de agrarische bedrijfsvoering, samen met het ontbreken van verstoring, stabiele factoren vormen voor een buitengewoon geschikt overwinteringshabitat voor ganzen. Structurele veranderingen zijn daarom zeer ongewenst en de huidige situatie zou in de toekomst zo weinig mogelijk moeten veranderen.

BRONNEN

- PONDERA, 2022. Haalbaarheidsstudie Meinwegplateau en Montfort Zuid. Gemeente Roerdalen. Versie 2.0. Projectnummer 722031
- ENGELS, B.W.R., 2022. Ecologische risicoanalyse wind- en zonne-energie Roerdalen. Onderzoek in het kader van de Wet natuurbescherming en Natuurnetwerk Nederland. Bureau Waardenburg
- LANGGEMACH, T. & T. DÜRR, 2022. Informationen über Einflüsse der Windenergienutzung auf Vögel. Landesamt für Umwelt Brandenburg & Staatliche Vogelschutzwarte